

נר מנחם

הגות לפרשת השבוע

לע"נ ר' מנחם ב"ר יששכר ומרת רחל ב"ר מנשה שרעבי ז"ל

הרהורים לפרשת בשלח תשפ"א | מאת הרב מנחם יעקבזון ראש הישיבה

מי שטרח בערב שבת...

בואו נצא קצת מהנושאים הכואבים, מהקורונה, מהפוליטיקה המכוערת, ומבעיות הפרנסה, ונעסוק במשהו קצת יותר מרומם ומשמח. לא שכל כך קל להתנתק, מי שיש לו חיבור אמיתי לבעיות צריך מאמץ רב כדי להסיח דעתו מהן אפילו בשבת, אבל כלפי השורות הנכתבות הדברים אמורים, הבה נקדיש את המאמר שלנו לדברים נעימים, לשבת קודש ולהכנות אליה – נושא התופס מקום נכבד בפרשה...

השבת היא מקור הברכה ויש בה כח לפתור הרבה בעיות במיוחד אם נזכה להתחזק בשמירתה ובזכירתה.

הנושא המיוחד שיש בפרשתנו בקשר לשבת הוא ענין ההכנה (כמו גם הרמז על סעודות שבת – ג' סעודות ולחם משנה) פסוק מפורש מציין את ההכנה של מאכלי השבת **'והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו'**, גם אוכלי המן שבאופן עקרוני לא היו זקוקים להכנת מאכליהם נצטוו על הכנת מאכלי השבת.

גדולי ישראל בכל הדורות, מהאמוראים ועד ימינו – הקפידו לקחת חלק פעיל ולבצע לפחות חלק מההכנות לשבת בעצמם, פיזית, ולא על ידי שליח. (אישית אני יודע על הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליטי"א נשיא מועצת גדולי התורה של דגל התורה, שמימים ימימה נהג להכין בעצמו את החמין לשבת, ואין בכך חידוש גדול מלבד העובדה שהוא יודע לעשות זאת...). נשים וגברים מכל המגזרים, טורחים באהבה ובשמחה בהכנת מאכלי השבת, יש שיתחילו את ההכנות מיום רביעי, היום שבו – על פי מה שגילו הקדמונים והמקובלים – תתחיל הארת השבת הבאה... ויש שיאחרו עד יום שישי בבוקר וגם לכך יש מעלה מסויימת כיון שניכר שעושים זאת לכבוד שבת ובשעה שכבר הארת השבת נמצאת.

ההכנה בערב שבת לשבת שהיא בעצם 'מעין עולם הבא' מסמלת - ואולי אף מגשימה בעצמה - את מאמר חכמים 'מי שטרח בערב שבת הוא יאכל בשבת' כמשל על ההכנה בעולם הזה לעולם הבא, ואין זה רק משל כי אכן באמת השבת היא 'מעין עולם הבא' ויום שישי הוא העולם הזה המכין לעולם הבא.

בשמחה ובזריזות

להבדיל מהכנות לפסח שיש לא מעט המרגישים במשימה זו עול כבד, את ההכנות לשבת רבים זוכים לעשות בשמחה.

יש לכך רמז בתורה, בפסוק הנזכר לעיל 'והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו' על פי הכללים בדברי חז"ל לשון 'והיה' מורה על שמחה. יחד עם זאת מצאנו עוד שלשון 'והיה' מורה על הקדמה והשכמה, 'אין והיה אלא מיד' ובהקשר זה כתבו הפוסקים כי יש לערוך את ההכנות לשבת בהשכמה, מיד בבוקרו של יום שישי, עד כדי שכך שעלה נידון הלכתי האם הכונה עוד לפני התפילה וקריאת שמע.

ההכרעה ההלכתית היא אמנם, שאם אין חשש למחסור או לעיכוב בקניה לאחר התפילה יש להקדים תפילה וקריאת שמע, אולם הנידון עצמו מראה את החשיבות שייחסו להקדמה.

מה בוער? מה דחוף? ומה קורה ביום שישי של קיץ שיש הרבה זמן? נכון, אבל ההקדמה וההשכמה מראות על ציפיה ושמחה, מי שמגיע אליו אורח אהוב ונערץ מקדים את ההכנות ונהנה לראות שהכל מוכן מוקדם. (כמובן גם את זה צריך לעשות בשמחה ולא בעצבנות ובצורה המעוררת מתח בין בני הבית).

מעניין לציין שבפוסקים המוקדמים מוזכר רק הנושא של השכמה ולא ענין השמחה, היחיד מביניהם המדגיש מקור זה גם ביחס לחובת השמחה בהכנת צרכי שבת - למיטב ידיעתי (בסיוע תכנת חיפוש) הוא הגאון הבבלי רבי יוסף חיים מבגדד בספרו 'בן איש חי' (פרשת לך לך שנה שניה). כמו כן גם החיד"א כתב בשם האריז"ל שהכנת צרכי שבת בשמחה מזכה בכפרת עוונות. (ספר מורה באצבע אות קלד).

והוא אף עומד על המשמעות הכפולה של 'והיה' לשון הקדמה ולשון שמחה, באיזה מהם נבחר לגבי הכנות השבת, כמובן שניתן לקיים את שניהם אולם מהי החובה ההלכתית? הבן איש חי מחדש שהחובה כוללת גם זריזות וגם שמחה. אין אלו שני עניינים נפרדים, הוא מסביר, השמחה והזריזות הן אחיות תאומות, זו גורמת לזו, השמחה גורמת לזריזות והשכמה, וזו מעלת הזריזות שהיא גם מורה על חשיבות ואהבה למצוה ולמי שצויה עליה. ובמיוחד בשבת, שיחס הכבוד אליה הוא מצוה מיוחדת 'כבוד שבת'.

יהודים מצפים לשבת קודש

למרבה הצער לא כל היהודים זכו לטעום את טעמה של השבת כראוי, יש שהם 'תינוקות שנשבו' שנדמה להם שהדתיים המסכנים לא יכולים לנסוע לים ולהפעיל מכשירים בשבת, הם לא יודעים את את הטעם של שבת - 'טועמיה חיים זכו'. וכנראה יש כאלו שכן טעמו אבל העבודה זרה של הנאורות משבשת את דעתם...

כמה מוזר והזוי שיהודים שגדלו על שמירת שבת, יהודים שחובשים כיפה ושומרים מסורת – מסוגלים לחוקק חוק עזר המאפשר פתיחת חנויות בשבת, בלתי נתפס ורק מוכיח על כוחה של התקשורת והאלילים שהיא מכתירה. כשהתקשורת מאדירה את ה'נאורות' והליברליות יש כנראה אנשים שדעתם משתבשת עליהם.

בימים מקדם ראש עיריית תל אביב דיזנגוף נלחם על שמירת הפרהסיא של שבת, ועתה לאן הגענו? קשה להאמין אבל אם זה קורה לנו – כנראה עלינו לחזק בתוכנו את האהבה והכבוד לשבת...

שבת שלום וכל טוב לכולם